

Recente veranderingen in de relatieve consumentenprijzen

DRS. J. G. ODINK*

Inleiding

De stijging van het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie 1) is de resultante van de ontwikkeling van een duizendtal prijzen van consumptiegoederen. Enige jaren geleden heb ik voor de periode 1969-1977 onderzocht van welke goederen de relatieve prijs sterk was gestegen en van welke sterk gedaald 2). Voor circa een kwart van het totale consumptiepakket bleek de prijsstijging minder dan half zo groot dan wel meer dan anderhalf maal zo groot te zijn als die van het prijsindexcijfer van de totale gezinsconsumptie.

Sterke dalingen van de relatieve prijs deden zich onder andere voor bij fotografie, radio, t.v. e.d. en vooral bij goederen met een „demerit“-karakter zoals alcoholhoudende dranken en sigaretten. Relatief sterk in prijs gestegen, waren een aantal loongevoelige goederen en diensten (zoals kraamverpleging) en daarnaast een aantal goederen waarbij sprake was van een mislukte oogst (aardappelen, koffie en thee). Grote afwezige waren benzine en verwarming die, de oliecrisis ten spijt, zelfs relatief iets in prijs daalden.

In dit artikel ga ik na hoe de relatieve prijzen zich tot en met 1981 hebben ontwikkeld sinds het huidige basisjaar (1975).

Het beeld dat van de prijsontwikkeling wordt verkregen hangt samen met het aggregatieniveau van de goederen. Het CBS onderscheidt hierbij in principe de volgende niveaus 3):

1	voeding	(280)	afdeling
15	dranken en maaltijden	(49)	hoofdgroep
150	dranken	(37)	groep
1520	alcoholhoudende dranken	(23)	subgroep
1522	jonge jenever	(2)	artikel

Hierbij moet worden bedacht dat jonge jenever in feite nog een aggregaat is van verschillende merken. In totaal worden circa 700 van de 1.000 waargenomen prijzen weergegeven in het *Bijvoegsel van de maandstatistiek van de prijzen*.

Afdelingen en hoofdgroepen

Het CBS onderscheidt 6 afdelingen en 24 hoofdgroepen. In tabel 1 staan de prijsindices hiervan vermeld voor 1981 (met 1975 = 100 als basis). Tussen de afdelingen onderling zijn de verschillen betrekkelijk gering. Voeding daalde relatief 8% in prijs en wonen werd relatief 9% duurder. In geen van beide gevallen was sprake van een grote daling of stijging van de relatieve prijs. Van zo'n grote daling of stijging zou, volgens het eerder door mij gehanteerde criterium, pas sprake zijn bij een relatieve prijsverandering van 15% 4). De relatieve prijs van hygiëne en medische verzorging, die over de periode 1969-1977 wel aan het criterium voldeed, nam nu maar met 4% toe.

Op het niveau van de hoofdgroepen zijn de verschillen veel sprekender. De grootste prijsstijger was energie waarvan de relatieve prijs met 48% toenam en de absolute prijs zelfs meer dan verdubbelde. Naast energie behoren tot wonen ook de huishoudelijke apparaten waarvan de relatieve prijs het sterkst daalde (20%). Verder stegen opschik (21%) en schoeisel (17%) relatief sterk in prijs. Opvallend is verder dat van voeding alle hoofdgroepen relatief goedkoper zijn geworden.

(Sub)groepen

In de *Maandstatistiek van de prijzen* worden elke

maand prijsindexcijfers gegeven voor de groepen en het merendeel van de subgroepen. In tabel 2 staan de (sub)groepen 5) vermeld waarvan de relatieve prijs sterk is gestegen of gedaald over de periode 1975-1981. Dit niveau van aggregatie biedt in het algemeen een veel preciezer inzicht in specifieke prijsontwikkelingen dan dat in tabel 1. Zo zijn in tabel 1 zowel de kleurentelevisie als de buitenlandse vakantiereis ondergebracht bij de hoofdgroep ontwikkeling en ontspanning.

Van ruim 17% van de (sub)groepen is de relatieve prijs sterk gestegen en van ruim 13% sterk gedaald. Een aantal groepen is zelfs (absoluut) goedkoper geworden. Radio is

*De auteur is verbonden aan de vakgroep micro-economie van de Universiteit van Amsterdam.

1) In dit artikel wordt steeds uitgegaan van prijsindexcijfers van de gezinsconsumptie voor werknemersgezinnen met een bruto inkomen van minder dan f. 31.000 in 1975.

2) J. G. Odink, Relatieve veranderingen in de consumptieprijzen over de periode 1969-1977, *ESB*, 17 maart 1979, blz. 257-260.

3) Tussen haakjes staat het aandeel vermeld in promilles van de totale consumptieve uitgaven.

4) In 1981 bedroeg het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie voor werknemersgezinnen 142,8 (1975 = 100). Bij een prijsstijging die 50% hoger ligt zou de index 164,2 bedragen. In dat geval is de relatieve prijs met 15,0% gestegen.

Tabel 1. Relatieve prijsontwikkeling naar afdelingen en hoofdgroepen over de periode 1975-1981. Prijsindexcijfers van de gezinsconsumptie voor werknemersgezinnen in 1981 (1975 = 100)

Code	Artikelgroep	Gewicht (in promilles)	Prijsindex	Relatieve prijsindex a)
1	Voeding	280	131,1	92
10	brood, gebak, meelprodukten	40	138,9	97
11	aardappelen, groenten, fruit	43	134,5	94
14	suiker, chocolade, kruidenierswaren	29	133,4	93
15	dranken, maaltijden	49	125,8	88
16	vlees, vis, pluimvee	69	130,4	91
19	zuivelprodukten, vetten	50	127,0	89
2	Woning	253	155,6	109
20	huur	111	157,2	110
22	woninginrichting	46	138,5	97
25	huishoudelijke apparaten	17	114,2	80
27	huishoudelijke artikelen, onderhoud	31	136,8	96
28	bloemen, planten, tuin	9	126,7	89
29	energie	39	211,2	148
3	Kleding en schoeisel	98	140,4	98
30	kleding	75	132,9	93
36	opschik	4	173,4	121
37	schoeisel	16	167,3	117
39	lederwaren	3	139,3	98
4	Hygiëne, medische verzorging	145	148,8	104
40	reiniging, huishoudelijke hulp	19	131,1	92
41	lichamelijke verzorging	15	132,8	93
43	medische verzorging	111	154,0	108
5	Ontwikkeling, ontspanning, roken en verkeer	210	139,6	98
50	ontwikkeling en ontspanning	106	133,6	94
56	roken	15	159,4	112
60	verkeer	89	143,5	100
7	Particuliere verzekeringen	14	148,2	104
70	schadeverzekeringen	6	150,5	105
71	kapitaalverzekeringen	8	146,5	103
	Totaal	1.000	142,8	100

Bron: CBS, *Maandstatistiek van de prijzen*, maart 1982, tabel 1.1.
a) Prijsindex $\times$ 100, gedeeld door de totale index (142,8).

met een prijsdaling van 25% een uitschieter naar beneden. Naast andere audio-visuele apparatuur zijn ook wasmiddelen en telefoon goedkoper geworden. Voorts valt het grote aantal goederen uit de afdeling voeding op. Bij de relatieve prijsstijgers hebben de tweede energiecrisis (1979) en de sterke stijging van de dollarkoers in 1981 hun effect dit keer niet gemist. Grootste prijsstijger is gas met 137%. Ook van benzine en elektriciteit zijn de relatieve prijzen gestegen en wel met 18 respectievelijk 22%.

Schoeisel is weer ruimschoots vertegenwoordigd. Veruit het grootste gewicht heeft de groep intramurale verzorging (ziekenhuis), die zeer arbeidsintensief is. Ook nu ontbreekt de groep artsen en specialisten, waarvan de relatieve prijs iets is gedaald. Het beleid inzake de artsenhonoraria mist kennelijk zijn uitwerking niet. Shag behoort deze keer tot de sterke relatieve prijsstijgers terwijl het over de periode 1969-1977 juist tot de andere groep behoorde.

De twee opvallende resultaten van de prijsvergelijking over de periode 1969-1977, een relatief sterke prijsdaling bij „demerit“-goederen, en een constant blijven van de relatieve prijs van energie en benzine, blijken nu niet te gelden. Voor deze goederengroepen wordt daarom hieronder de relatieve prijsindex in 1981 weergegeven (met als basis 1969 = 100):

alcoholhoudende			
dranken	71	gas	136
roken	84	elektriciteit	127
benzine	130		

De „demerit“-goederen blijken over de afgelopen 12 jaar relatief in prijs gedaald te zijn (29% voor alcoholhoudende dranken en 16% voor roken). Energie en benzine blijken relatief sterk in prijs te zijn gestegen.

Conclusie

Uit een onderzoek over de periode 1969-1977 bleek dat

de relatieve prijzen van consumptiegoederen zich anders hebben ontwikkeld dan wel eens wordt gedacht. In dit artikel is de relatieve prijsontwikkeling over de periode 1975-1981 onderzocht.

Regelmatig confronteren de media de Nederlanders met tal van prijsstijgingen van voedingsproducten. Desondanks zijn voor voeding de relatieve prijzen van alle hoofdgroepen over deze periode gedaald. Uit het vorig onderzoek bleek dat de relatieve prijzen van verwarming en benzine over de periode 1969-1977 waren gedaald, de eerste oliecrisis ten spijt. Als gevolg van de tweede en „derde“ oliecrisis blijken de relatieve prijzen van benzine, gas en elektriciteit nu wel te zijn gestegen. Dit blijkt ook het geval te zijn over de gehele periode 1969-1981, waarover de prijzen van deze goederen circa 30% meer zijn gestegen dan de prijsindex voor alle consumptiegoederen gezamenlijk. Eerder vond ik dat onder andere alcoholhoudende dranken en rookwaren relatief aanzienlijk goedkoper waren geworden. Voor de nu onderzochte periode blijkt dat, met uitzondering van bier, niet langer het geval te zijn. Over de gehele periode 1969-1981 daalde echter de relatieve prijs van alcoholhoudende dranken met 29% en die van rookwaren met 16%. Ook hier is het beeld anders dan dat wat naar voren komt als accijnsverhogingen aan de orde zijn.

Al met al blijken goederen waarvan de prijsontwikkeling door de overheid wordt beïnvloed, een opvallende plaats in te nemen in het totale beeld. Van goederen met een typisch „demerit“-karakter blijken de relatieve prijzen te dalen. Gas en elektriciteit daarentegen behoren tot de sterkste prijsstijgers, terwijl de telefoon zich schaart onder de subgroepen waarvan de prijs in absolute zin zelfs is gedaald.

J. G. Odink

5) Aangezien het overzicht niet geheel volledig is, heb ik het, waar nodig, aangevuld met gegevens uit het *Bijvoegsel van de maandstatistiek van de prijzen* van het CBS.

Tabel 2. (Sub)groepen die relatief veel of weinig in prijs gestegen zijn. Prijsindexcijfers werknemersgezinnen 1981 (1975 = 100)

(Sub)groep	Gewicht (in promilles)	Prijs-index	Relatieve prijsindex	(Sub)groep	Gewicht (in promilles)	Prijs-index	Relatieve prijsindex a)
<i>Voeding</i>				<i>Woning</i>			
107 meelproducten	4	115	81	2770 onderhoud derden	4,2	186	130
109 aardappelproducten	2	104	73	290 gas	23	237	166
110 aardappelen	5	114	80	295 elektriciteit	16	174	122
1280 groentenconserven	7	119	83	<i>Kleding en schoeisel</i>			
1380 overig fruit (jam etc.)	6	119	83	3630 sieraden	2,6	195	137
1480/				370 herenschoeisel	2	174	122
1490 voedingsingrediënten, soepen	6	106	75	375 damesschoeisel	5	171	120
1500 niet-alcoholhoudende dranken	14	112	78	380 kinderschoeisel	8	164	115
1555 bier	11,5	120	84	<i>Hygiëne, medische verzorging</i>			
198 margarine	8	111	78	450 intramurale verzorging	60	171	120
<i>Woning</i>				460 kraamverzorging	2	164	115
250 elektrische apparaten	11	108	76	<i>Ontwikkeling, ontspanning, roken en</i>			
260 verlichting	4	120	84	<i>verkeer</i>			
285 tuin	3	117	82	500 lessen	7	169	118
<i>Kleding en schoeisel</i>				5110 vakantie buitenland	5	177	124
3400 kleuterkleding z. en w.	2,6	110	77	5160 vakantie binnenland	6	174	122
<i>Hygiënische, medische verzorging</i>				5400 entrees	3	171	120
40/45 wasmiddelen	5,6	99	69	565 shag	4	166	116
410 toiletartikelen	5	114	80	6340 benzine	22,3	169	118
423 celstofpapier	3	111	78	<i>Ontwikkeling, ontspanning, roken en</i>			
<i>Ontwikkeling, ontspanning, roken en</i>				<i>verkeer</i>			
502 kantoorbenodigdheden	3	118	83	<i>verkeer</i>			
5200 radio	2,1	75	53	<i>verkeer</i>			
5230 televisie	9,5	82	57	<i>verkeer</i>			
5260 overige geluidsapparatuur	7,2	86	60	<i>verkeer</i>			
5310 grammofoonplaten	2,1	120	84	<i>verkeer</i>			
5410 fotografie	5	102	71	<i>verkeer</i>			
6500 telefoon	7	99	69	<i>verkeer</i>			
Totaal	133,6			170,1			

Bron: CBS, *Maandstatistiek van de prijzen*, maart 1982.

a) Prijsindex van de (sub)groep $\times 100$, gedeeld door de totale index (142,8).